

out that expressive means according to the linguistic levels stimulate creation of general expressiveness of reportage texts. Different types of repetition which are used in the reportages are outlined. According to the structure of repetition are revealed some types of it. Special attention is paid to the analysis of the anaphor which owing to the repetition of the initial pieces attaches the contents with expressive emotional meaning. Meanwhile the anaphor emphasizes the most important element of the report from the addressee's point of view. As a result of the linguistic-stylistic analysis it has been established that for the publicism in general and for the reportages as one of the genres of publicism are characteristic the anaphoric rows which usually end with the conclusion that gives the author's opinion. In the article the functions of different types of repetition are viewed, which also add to general expressiveness of reportage texts. The analysis also focuses upon combined repetition which is joining of any two repetitions mentioned above.

Key words: expressiveness, repetition, anaphor, reportage.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – д.ф.н., проф. Іщенко Н. Г.

УДК 811.161.112'366

Л. Т. Мойсей

ІСТОРИЧНА СЕМАСІОЛОГІЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ

За словами Е. А. Макаєва, А. Мейє та ін., кінець XVIII – початок XIX ст. відзначений низкою подій та досягнень в галузі індоєвропейського (далі іє.) порівняльного мовознавства, які дозволили перетворити інтуїтивні здогадки в сукупність наукових евристичних засобів дослідження індоєвропейського мовного світу [1, с. 6; 2, с. 447; 3, с. 32]. За допомогою порівняльного методу вчені встановили спорідненість мов іє. сім'ї та згрупували їх у германські, слов'янські, кельтські та ін. [4, с.13]. Праіндоєвропейська мова мала флективний характер, тобто була синтетичною, мовою, в якій афікси додавалися на початку слова (префікси), в середині (інфікси) та в кінці (суфікси), для визначення граматичних зв'язків. Один афікс міг позначати кілька граматичних категорій одночасно [5, с. 18]. В. В. Левицький стверджує, що в компаративістів немає єдиної думки, які граматичні категорії вважати загальноіндоєвропейськими, а які – інноваційними, що з'явилися в тій чи іншій мові після розпаду іє. спільноти [6, с. 3 – 4]. Актуальне дослідження категорії роду в праіндоєвропейську та прагерманську епохи, оскільки вираження роду іменника в подальшому розвитку англійської мови (що є предметом нашого дослідження)

викликає низку дискусій серед дослідників. Неможливо зрозуміти певних явищ, не вивчивши їхні витoki.

Метою дослідження є виокремлення мовних засобів вираження роду в праїндоевропейській та прагерманській мовах.

Досягнення мети зумовило вирішення таких завдань:

- узагальнити погляди мовознавців на існування категорії роду в праїндоевропейській та прагерманській мовах;

- з'ясувати генетичні витoki категорії роду;

- визначити семантичні та граматичні засоби вираження роду.

Дослідження категорії роду доцільно розпочати з іменника, оскільки функцією цієї частини мови є номінація осіб та предметів, що містять родовий компонент. В іє. прамові існувало три розряди імен: іменник і прикметник, вказівні та питальні займенники, особові займенники [2, с. 265]. Мова мала активно-стативну будову, де дія протиставлялася стану. Характерною особливістю було існування протиставлення двох класів іменників – активних та інактивних [7, с. 273].

Згідно С. Лураті та А. Мейє, початково існувало розрізнення іменників не за родами, а за категорією істота-неістота. Іменники на позначення істот мали чоловічий і жіночий роди [2, с. 205;]. Такі важливі у житті людини рухомі речі, як вогонь чи вода, теж були істотами (активні). Зовнішні частини тіла – істоти, внутрішні – неістоти (інактивні). Як бачимо, опозиція існувала вже в іє. мові, що свідчить про формування граматичної категорії. Із категорії речей пізніше виділився середній рід, до якого відносились іменники на позначення речей та людей, коли їм надавалась негативна конотація, напр. *tançipium* „раб“ [6, с. 8; 2, с. 205]. Іменники дії (за А. Мейє), або ж активні (за Т. В. Гамкрелідзе, В. В. Івановим, А. Курзан,) були іменниками, які означали сили жіночого начала [2, с. 296; 7, с. 273]. Дерево – дає плоди; земля, яка приймає в себе дощ, – іменники жіночого роду; небо, яке випускає дощ, – чоловічого, не беручи до уваги форми іменника [2, с. 296]. Те, що слова на позначення неістот належали до чоловічого або жіночого роду, порушує відповідність між „природним” і граматичним родом уже в іє. мові [8, с. 301]. Вважається, що жіночий рід виділився з єдиної категорії чоловічий/жіночий рід під впливом займенників, які позначали осіб жіночої статі – *sa і *si, тому вони отримали формальне словотворче позначення у вигляді закінчень -ā та -ī [6, с. 8]. Кожен іменник характеризувався певною флексією відповідно до його роду, числа та відмінка [5, с. 20]. У парадигмі відмінювання іменники жіночого роду виявляли подібність з іменниками чоловічого роду – на протигагу іменникам середнього роду [9, с. 42] (див. табл. 1).

Таблиця 1

Парадигма відмінювання іменників у системі іє. правови

	Foot (m)	Root (f)	Heart (n)	feet	roots	Hearts (collective)
Nom.	pōds	wréh2ds	kérr	pódes	wréh2des	kérd(e)h2
Voc.	pód	wréh2d	kérr	pódes	wréh2des	kérd(e)h2
Acc.	pódm	wréh2dm	kérr	pódns	wréh2dns	kérd(e)h2
Inst.	pedéh	wrh2déh	krdéh	Pedb(h)i	wrh2b(h)í	krdb(h)í
Dat.	pedéy	wrh2déy	krdéy	pedmós	wrh2dmós	krdmós
Abl.	Pedés	wrh2dés	krdés	pedmós	wrh2dmós	krdmós
gen.	Pedés	wrh2dés	krdés	pedóHom	wrh2dóHom	krdóHom
Loc.	Péd(i)	wréh2d(i)	kérd(i)	pedsú	wrh2ssú	krdsú

Особливістю іменників середнього роду було те, що вони не вживалися у множині. Натомість вони утворювали збірні іменники та згодом отримали відмінювання, при цьому рід міг змінюватись [9, с. 42]. Унаслідок цих процесів іє. правови став притаманним поділ іменників за трьома родами: чоловічим, жіночим та середнім. Рід не обов'язково збігався зі статтю референта, що виражався іменником [5, с. 19].

Типологічною особливістю праїндоевропейської мови, як і прагерманської, був поділ усіх іменників на окремі групи, морфологічні класи, які інакше називають „основами” в залежності від основотворчого суфікса, що входив у структуру окремого іменника [10, с. 268]. У лінгвістиці зареєстровано, що поділ за граматичним родом відбувався згідно з цими основами. Так, *-s-основи* вказували на середній рід іменника, іменники з *-o-основами* – на чоловічий і середній роди. Основи жіночого роду на *-a, -ja, -ī* та *-ī* виступали у вигляді маркованого члена, тоді як основи на *-o, -i, -u, -n, -r, -nt*, *кореневі основи* були немаркованими адже сюди могли відноситись іменники двох або трьох родів. Основа на *-a* вказувала на чоловічий рід, якщо іменник позначав істоту [6, с. 22–24]. Решта основ були недиференційованими.

Як бачимо, нестабільність поділу іменників за родами згідно з основами існувала в іє. правови. Проте тенденція групування іменників навколо певного роду продовжує проявлятися і в загальногерманську епоху (див. табл. 2).

Таблиця 2

Родове оформлення іменників згідно з основами праїндоевропейської та прагерманської мов

Іє. герм	m	f	n
o		+	+
ā	+		+
ō			

I	+	+	+
U	+	+	+
n	+	+	+
r	+	+	+
nt nd	+	+	+
s	+	+	+
коренева	+	+	+

Дані, занесені у табл. 2, отримані на основі досліджень іменників в праїндоевропейській та прагерманських мовах [див.: 6, с. 22 – 26; 10, с. 270 – 274; 2, с. 292],

Табл. 2 свідчить, що родові зміни в іменників відбуваються в парадигмі основ на *-ā/-ō*, *-r*, *-nt/nd*, *-s* та в кореневій основі. У всіх давньогерманських діалектах *n*-основи чітко диференціюються за родом: *-on*-основи закріплюються за чоловічим родом, *-ān-*, *-īn*-основи – за жіночим. Основи на *-i*, *-u* продовжують позначати іменники всіх трьох родів.

Родова диференціація існує в іє. мові і в подальшому розвитку іменників у германських мовах, проте її не можна назвати досконалою. Одна і та ж основа могла позначати іменники різних родів. На думку В. М. Жирмунського, це зумовлено тим, що класифікація за основами існувала раніше, ніж класифікація за граматичним родом [11, с. 220]. Формальне вираження роду в іє. мові-основі на рівні іменника відбувалося за допомогою деяких суфіксів з родовим показником, наприклад, суфікс **-men* вказував на іменник, що позначав дію, середнього роду: **numén* «*nod*», суфікс **-mo* володів родовим показником чоловічого роду: **tórmos* «*borehole*». Інші суфікси, за допомогою яких утворювались іменники з дієслів: **-ti*: **merits* «*death*» – жіночого роду, **-tu* – чоловічого: *pértus* «*crossing*». Іменники, що вказували на особу, утворювались за допомогою суфіксу **-ter*, **-tor* та були чоловічого роду, наприклад: *géhntōr* «*parent*». Іменники середнього роду утворювались за допомогою суфіксів **-tro*, **-tlo*, **-d(h)ro*, **-d(h)lo*, **-it*, **-r/n* та позначали різного роду знаряддя: наприклад: *péhtlom* «*drinking cup*». Абстрактні іменники жіночого роду утворювались за допомогою суфіксів **-bi*: *dupi*, **-iþo*: *hauhiþo* «*height*» [9, с. 61, 294]. Новим продуктивним суфіксом для утворення іменників із дієслів у прагерманській мові є суфікс **-i*, показник іменників чоловічого роду: **kumiz* «*coming*», **runiz* «*running*». Абстрактні іменники середнього роду утворювались за допомогою продуктивного суфікса **-īn*: *managīn* «*multitude*» та суфікса **(i)ja*: *rīkija* «*kingdom*» [9, с. 294].

Ім'я в іє. мові-основі виступало в ролі іменника і прикметника. Спочатку іменник і прикметник узгоджувалися у відмінку, а згодом – у

роді. Формальна відмінність полягала якраз в тому, що прикметник міг змінюватись за родами (рід був словозмінною категорією прикметника), тоді як іменник різнився за родами [6, с. 7]. Прикметник в іє. мові-основі характеризувався сталими родовими закінченнями, які проявлялися при узгодженні прикметника з іменником. Окрім прикметника, за родами змінювались також займенники (наприклад, вказівний займенник: *só, séh, tód* «that») [9, с. 54].

Як бачимо, спільну синтаксичну функцію іменник з займенником набувають ще у прамові. Питальні займенники в іє. прамові поділялися на істоти/неістоти, тобто відрізняли чоловічий/жіночий рід від середнього [10, с. 263]. Особові займенники в іє. мові-основі не змінювались за родами. Займенники третьої особи однини розвинулись вже після розпаду іє. прамови. Традиційно вважається, що ДА займенники *he/hē, hit, hīo/hēo* походять від іє. кореня **kei-ki-, ko(i)/kio* – «this» [10, с. 260, 309, 311]. Окрім прикметників та займенників у прагерманській мові категорією роду володіють числівники 1-4. Числівник **Hoi-no-/*Hoi-wo-/*Hoi-k(□)o-* «one» виник у германських мовах на основі іє. вказівного займенника **ei*, тому він змінюється за родами. Числівники **d(u)wo-* “two”, **trei-* «three» теж змінюються за родами, що свідчить про їхнє займенникове походження. Диференціює рід і числівник *k□etuōr* «four» [10, с. 362 – 365].

Отже, іє. прामова та прагерманська мали синтетичну граматичну структуру, в якій зв'язок між членами речення проявлявся завдяки формам слів, а не їхній позиції в реченні [4, с. 42]. Рід іє. прамови та прагерманської мови не мав чіткої диференціації на рівні іменників, їхніх форм і зазвичай виражався за допомогою відмінкових форм інших частин мови на синтагматичному рівні. Подальші зміни у вираженні роду відбуваються через пересув наголосу. Як тільки наголос змістився на корінь, послаблення та втрата кінцевих звуків позначилися на суфіксах та граматичних флексіях. Флексії або приєднувалися до суфіксів, або редукувалися і втратили своє значення [4, с. 35]. Спрощення морфологічної будови – це наслідок редукції, яка вплинула на мови в цілому. Процес редукції найменшою мірою торкнувся ісландської та фарерської мов, тоді як африканс та англійська стали аналітичними [10, с. 159].

Мовні процеси, які відбулися ще за часів існування іє. мови-основи та прагерманської, позначилися на становленні та розвитку англійської мови зокрема. Знання засобів вираження роду іменників в іє. прамові та прагерманській дає змогу пояснити подальший розвиток категорії роду в історії англійської мови та зареєструвати поетапні зміни її вираження в текстах від перших писемних пам'яток.

Список використаної літератури

- 1. Макаев Э. А.** Общая теория сравнительного языкознания / Макаев Э. А. – М. : Наука, 1977. – 205 с.
- 2. Мейе А.** Введение в сравнительное изучение индоевропейских языков / Мейе А. – М.,

Ленинград : Гос. соц.-эконом. изд-во, 1938. – 510 с. **3. Сравнительно-историческое изучение языков разных семей. Современное состояние и проблемы** / [отв. ред. Н. З. Гаджиева]. – М. : Наука, 1981. – 358 с. **4. Расторгуева Т. А.** История английского языка : [учебник] / Т. А. Расторгуева. – 2-е изд. – М. : ООО «Астрель», 2003. – 348 с. **5. Shay S.** The History of English: a Linguistic Introduction / Scott Shay. – San Francisco : Wardja Press, 2008. – 232 p. **6. Левицкий В. В.** Основы сравнительной морфологии германских языков / В. В. Левицкий. – Черновцы : Рута, 2004. – 127 с. **7. Гамкрелидзе Т. В.** Индоевропейский язык и индоевропейцы. Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры: в 2 ч. / Т. В. Гамкрелидзе, В. В. Иванов. – Тбилиси : Изд-во Тбилисского ун-та, 1984. – Ч. 1. – 429 с. **8. Лайонз Дж.** Введение в теоретическую лингвистику / Джон Лайонз. – Изд. 2-е. – М. : Эдиториал УРСС, 2010. – 544 с. – (Лингвистическое наследие XX века.). **9. Ringe D.** From Proto-Indo-European to Proto-Germanic / Don Ringe. – N.Y. : Oxford University Press Inc., 2006. – Vol. 1.– 355 p. **10. Левицький В. В.** Основи германістики / В. В. Левицький. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 528 с. **11. Жирмунский В. М.** Общее и германское языкознание / В. М. Жирмунский. – Л. : Наука, 1976. – 696 с.

Мойсей Л. Т. Исторична семасіологія категорії роду

У статті аналізуються семантичні й граматичні засоби вираження роду іменника в іє. промові та їхній подальший розвиток в прагерманській мові. Встановлено формальні та змістовні показники роду іменників та доведено, що жоден не є достатнім. Класифікація іменників за основотворчим суфіксом не відповідала класифікації за родом. Родові зсуви зареєстровано і за дериваційними суфіксами та флексіями іменника. Превалювало вираження роду через узгодження іменника з прикметником, займенником або числівником, які його модифікували в реченні.

Ключові слова: категорія роду, праіндоевропейська мова, прагерманська мова, іменник, флексія, суфікс.

Мойсей Л. Т. Историческая семасиология категории рода

В статье анализируются семантические и грамматические средства выражения рода имени существительного в ие. праязыке и их развитие в прагерманском языке. Установлены формальные и содержательные показатели рода имен существительных, и доказано, что ни один не есть достаточным. Классификация имени существительного по основообразующему суффиксу не совпадала с классификацией по роду. Родовые смещения зарегистрированы также за деривационными суффиксами и флексиями имени существительного. Превалировало выражение рода через согласование имени существительного с именем прилагательным, местоимением или числительным, которые его модифицировали в предложении.

Ключевые слова: категория рода, праиндоевропейский язык, прагерманский язык, имя существительное, флексия, суффикс.

Moisei L. T. Historical Semasiology of Gender Category

The article, presented, highlights the development of gender category from Proto-Indo-European period for further investigation in the English language evolution. It has been stressed that there existed no classification according to the gender at first, but according to the category of animate and inanimate nouns, which later were grouped into masculine, feminine and neuter nouns. Thus, the semantic and grammatical means of noun's gender expression in the Proto-Indo-European language and in the Proto-Germanic language have been analyzed. Being the languages of synthetic structure, flexions and affixes served as part of speech markers and within the part of speech – as the determiners of certain language categories. Formal and meaningful gender markers of nouns have been defined. It has been proved that neither of the markers was sufficient. The classification of nouns according to their thematic suffixes did not always correspond to the classification of nouns according to their gender. Gender shifts were also registered for nouns' derivational suffixes and flexions. Gender expression of noun through the agreement with adjective, pronoun, or numeral, which modified it in the sentence, prevailed.

Key words: gender category, the Proto-Indo-European language, the Proto-Germanic language, noun, flexion, suffix.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Михайленко В. В.

УДК 811.111'373+811.131.1'373

I. V. Mygovych

**SECONDARY NOMINATION IN THE MODERN ENGLISH
LANGUAGE: AFFECTIVE LEXICAL UNITS**

The problem of emotions' interpretation, despite a long history of studies and a variety of related theories, is still looming large and defiant on the linguistic horizon. The contemporary linguistics with its anthropocentric paradigm of research investigates language through people, their mind, spiritual and practical activities. More and more scientists switch their attention from the formal properties of language to the exploration of human communicative capacity in all of its forms and varieties. As the result rapid development of such fields of language studies as gender, communicative, emotive linguistics, discourse analysis, etc. shows that none of these directions